

WILLARD VAN

Willard Van Orman Quine (s. 25.6.1908) on vuosi satamme merkittävimpiä filosofeja — monien mielestä jopa merkittävin. Esimerkiksi G.H. von Wright kirjoittaa ytimekkäästi: “Elävistä filosofeista hän on mielestäni suurin.”¹ Quinen elämäntyön keskeisintä sisältöä ovat vallankumoukselliset oivallukset logiikan, logiikan filosofian, kielifilosofian, tietoteorian ja tieteenfilosofian aloilla.

Quine on varsinkin 1960-luvulta lähtien tullut tunnetuksi naturalismin edustajana tieto-opissa ja tieteenfilosofiassa. Tämä tarkoittaa, että luonnontieteen menetelmiä — parhaita tuntemiamme tiedonhankinnan menetelmiä — tulisi käyttää kaikessa inhimillisessä tiedonhankinnassa. Filosofiakkaan ei

Quinen naturalismin mukaan ole empiirisiä tieteitä edeltävää, “puhdasta” tai “ensimmäistä” filosofiaa, vaan

Sami Pihlström

sen on muututtava luonnontieteen sisäiseksi (vain hieman yleisemmäksi) tutkimustoiminnaksi. Naturalismiin liittyy luontevasti Quinen kannattama fysikalismi, jonka mukaan fysiikka on tieteistä perustavin: viime kädessä maailman sellaisena kuin se on kuvaavat fysiikan parhaat teoriat. Aina-kaan meillä ei ole mitään näiden teorioiden ulkopuolista, “korkeampaa” näkökulmaa todellisuuteen. (On toki syytä huomata, etteivät kaikki naturalisteiksi itseään kutsuvat nyky-filosofit kannata fysikalismia tässä ankarassa mielessä.)

Quine tunnetaan erityisesti loogisen empirismin kieli- ja tiedekäsitysten terävänä kriitikkona. Artikkelissaan *Two Dogmas of Empiricism*² hän hyökkäsi kahta varsinkin Rudolf Carnapin puolustamaa filosofista “dogmia” vastaan: (1) näkemystä, jonka mukaan kielen lauseet voidaan jyrkästi jakaa *analyttisiin* (jotka ovat tosia tai epätosia yksinomaan sisältämiensä termien merkitysten perusteella) ja *synteettisiin* (jotka perustuvat tosiseikkoihin eli ovat tosia tai epätosia sen mukaan, millainen maailma on), sekä (2) *reduktionismia*, joka olettaa, että jokaisella mielekkäällä lauseella on oma välitömään kokemukseen viittaava empiirinen sisältönsä, johon lauseen merkitys palautuu.

Tämän analyttisen filosofian historian kuuluisimpiin lukeutuvan artikkelin ohella Quine on arvostellut perinteistä

analyttistä filosofiaa puolustaessaan oppejaan käännöksen ja referenssin epämääräisyydestä, teorioiden empiirisestä alimääräytyneisyydestä ja “ontologisesta relatiivisuudesta”. Hänen naturalistinen ohjelmansa tieto-opissa ja tieteenfilosofiassa pyrkii radikaalisti muuttamaan tapaamme tarkastella inhimillistä tiedonhankintatoimintaa. Hänen vaikutuksensa viime vuosikymmenten filosofiseen keskusteluun on niin valtava, että sen laajuutta on turha tässä ryhtyä arvioimaan.³ On tuskin yllättävää, että Quine-keskustelu on myös johtanut moniin virhetulkintoihin ja sekaannuksiin. On aivan liian yksioikoista kuvata Quinen käsityksiä nimilapuilla “empirismi”, “pragmatismi”, “naturalismi”, “fysikalismi” ja “skientismi”,⁴ mutta näiden teemojen täsmentäminen hänen tiedettä koskevan ajattelunsa kontekstissa avaa toivottavasti jonkinlaisen kokonaiskuvan hänen filosofiastaan.

Seuraava haastattelu perustuu professori Quinen kanssa Harvardin yliopistossa (Cambridge, Massachusetts, USA) 3. ja 11. huhtikuuta 1995 käymiini keskusteluihin. Olen täydentänyt Quinen puheenvuoroja lähdeviittauksin sikäli kuin se on ollut mielestäni tarpeellista. Quinen tärkeimmat kirjoitukset — myös sellaiset, joihin ei haastattelun yhteydessä viitata — on mainittu haastattelun lopusta löytyvässä bibliografiassa.

Viitteet

1. von Wright (1992), s. 70.
2. Ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1951. Julkaistu uudelleen teoksessa Quine (1953), luku 2.
3. Hyödyllisiä johdantoja Quinen vaikeasti lähestyttävään filosofiaan ovat esim. Gibsonin teokset (1982) ja (1988) sekä Lauener (1982) ja Hookway (1988). Kriittistä keskustelua löytyy esim. Hahnin ja Schilppin (1986) sekä Barrettin ja Gibsonin (1990) toimittamista kokoomateoksista, jotka sisältävät myös Quinen vastaukset kriitikoilleen. Katso myös *Inquiry*-lehden Quine-erikoisnumeroa (37:4, 1994). Suomen kielellä Quinesta on kirjoitettu vähän; Markus Lammenrannan tietoteorian oppikirja (1993) sisältää kuitenkin katsauksen Quinen naturalismiin.
4. Epämääräisten luonnehdintojen lisäksi Quinen ajattelusta vallitsevia monia harhakäsityksiä: hänen esimerkiksi oletetaan usein kannattavan nominalismia, mikä ei pidä paikkaansa.